

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

- Właściwość sądu dotyczy rozdzielenia kompetencji pomiędzy poszczególnymi sądami danego państwa -> pozwala ustalić jaki sąd powinien daną sprawę cywilną rozpoznać i rozstrzygnąć. Stanowi ona jedną z przesłanek procesowych!
- Zasada ciągłości właściwości sądu (*perpetuatio fori*) – sąd właściwy w chwili wniesienia pozwu, pozostaje właściwy aż do prawomocnego zakończenia postępowania, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy (art. 15 KPC). Zasada ta odnosi się zarówno do właściwości rzeczowej, jak i miejscowej.

ZASADA CIĄGŁOŚCI WŁAŚCIWOŚCI

- Artykuł 15 § 1 KPC nie ma zastosowania w wypadku zmiany powództwa w sądzie rejonowym prowadzącej do powstania właściwości sądu okręgowego. Wówczas całe zmienione powództwo należy przekazać sądowi okręgowemu (art. 193 § 2 zdanie drugie KPC; zob. postanowienie SN z 2 czerwca 1966 r., II PZ 25/66, LEX nr 4587).
- Zasadę *perpetuatio fori* uchyla także art. 204 § 2 zdanie drugie KPC, przewidujący w razie wniesienia do sądu rejonowego powództwa wzajemnego, dla którego właściwy jest sąd okręgowy, przekazanie całej sprawy sądowi okręgowemu.
- Jako odstępstwa od reguły wyrażonej w art. 15 § 1 traktuje się ponadto art. 18 § 1 i art. 44.

RODZAJE WŁAŚCIWOŚCI

RODZAJE WŁAŚCIWOŚCI

- Właściwość miejscowa i rzeczowa oznaczają zakres spraw, które może rozpoznawać dany sąd. Z kolei właściwość funkcjonalna oznacza zakres czynności pełnionych przed dany sąd.

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA

- Właściwość rzeczowa oznacza zakres spraw rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sądy różnego rzędu.
- Art. 16 KPC -> **Sądy rejonowe** rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.
- Sądy okręgowe orzekają więc w I instancji, gdy przepis szczególny tak stanowi (odnośnie postępowania nieprocesowego zob. art. 507 KPC).

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA SĄDÓW OKRĘGOWYCH

- Art. 17 KPC. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy:
- 1) o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;
- 2) o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych;
- 3) o roszczenia wynikające z Prawa prasowego;
- 4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym;
- 4¹) o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA SĄDÓW OKRĘGOWYCH

- 4²) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną;
- 4³) o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji;
- 4⁴) o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem;
- 4⁵) o roszczenia wynikające z naruszenia praw przysługujących na mocy przepisów o ochronie danych osobowych.

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA SĄDÓW OKRĘGOWYCH

- W postępowaniu nieprocesowym sądy okręgowe są właściwe rzeczowo w I instancji w sprawach wymienionych w art. 544 (o ubezwłasnowolnienie), art. 567¹ (o separację na zgodny wniosek małżonków oraz o zniesienie separacji) i art. 691¹ § 2 (z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego).
- Ponadto sąd okręgowy będzie właściwy rzeczowo w I instancji w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu grupowym (art. 3 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym).

ROZPOZNANIE SPRAWY NALEŻĄCEJ DO WŁAŚCIWOŚCI RZECZOWEJ SĄDU REJONOWEGO PRZEZ SĄD OKRĘGOWY

- Kiedy przy rozpoznawaniu sprawy w sądzie rejonowym powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd ten może przekazać sprawę do rozpoznania **sądowi okręgowemu**. Postanowienie o przekazaniu sprawy **wymaga uzasadnienia**. Sąd okręgowy może przed pierwszą rozprawą odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić ją sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada w składzie **trzech sędziów** i wymaga uzasadnienia. Ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne(art. 18 KPC).
- Zgodnie z art. 205 KPC, sąd rejonowy może na wniosek pozwanego, złożony aż do zamknięcia rozprawy, przekazać sprawę sądowi okręgowemu, jeżeli pozwany wytoczył przeciwko powodowi przed tym sądem powództwo wpływające na roszczenie powoda bądź dlatego, że ma z nim związek, bądź dlatego, że roszczenia stron nadają się do potrącenia.

NIEWAŻNOŚĆ POSTĘPOWANIA

- Zgodnie z art. 379 pkt 6 KPC, gdy sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu, zachodzi nieważność postępowania. Wynika z tego, że naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej sądu okręgowego opartej na kryterium wartości przedmiotu sporu oraz przepisów o właściwości rzeczowej sądu rejonowego nie skutkuje nieważnością postępowania.
- Nieważność postępowania w sprawie, w której sąd rejonowy orzekł mimo właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu (art. 379 pkt 6 k.p.c.), zachodzi także wtedy, gdy sprawa została mu przekazana przez sąd okręgowy na podstawie art. 200 k.p.c. (zob. uchwałę SN z 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, LEX nr 1102776).

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA

- Pozwala na rozgraniczenie kompetencji sądów tego samego rzędu ze względu na zasięg terytorialny konkretnego sądu.
- Wyróżnia się trzy rodzaje właściwości miejscowej:
 - ogólną,
 - przemianą,
 - wyłączną.

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA OGÓLNA

Art. 27

- Powództwo powinno być wytoczone **w sądzie pozwanego** (*Actor sequitur forum rei*).
- Sądem pozwanego jest sąd, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania lub pobytu. Zatem powództwo przeciwko pozwanemu będącemu osobą fizyczną wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania. Miejsce zamieszkania określa się według przepisów kodeksu cywilnego (art. 25-28 KC).

Art. 28

- Jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania w Polsce, ogólną właściwość oznacza się **według miejsca jego pobytu w Polsce**, a gdy nie jest ono znane lub nie leży w Polsce – **według ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce**.

Art. 29

- Powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytacza się **według siedziby państwowej jednostki organizacyjnej**, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie

Art. 30

- Powództwo przeciwko osobie prawnej lub innemu podmiotowi niebędącemu osobą fizyczną wytacza się **według miejsca ich siedziby**.

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA PRZEMIENNA

- Pozwala powodowi na dokonanie wyboru sądu, przed którym chce wytoczyć powództwo (w granicach wskazanych w przepisach). Powód może wybrać więc sąd właściwości ogólnej lub inny sąd wskazany przez ustawodawcę w przepisach regulujących właściwość przemienną. Przepisów o właściwości przemiennej **nie stosuje się w sprawach przeciwko konsumentom!** Art. 31 - 37¹ KPC

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA PRZEMIENNA

Art. 32. Powództwo o roszczenie alimentacyjne oraz o ustalenie pochodzenia dziecka i związane z tym roszczenia wytoczyć można według miejsca zamieszkania osoby uprawnionej.

Art. 33. Powództwo o roszczenie majątkowe przeciwko przedsiębiorcy można wytoczyć przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład główny lub oddział, jeżeli roszczenie pozostaje w związku z działalnością tego zakładu lub oddziału.

Art. 34. § 1. Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania.

Zob. § 2 co do miejsca wykonania umowy!

Art. 35. Powództwo o roszczenie z czynu niedozwolonego wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

Art. 35¹. Powództwo o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu środków masowego przekazu można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA PRZEMIENNA

Art. 36. Powództwo o zapłatę należności za prowadzenie sprawy wytoczyć można przed sąd miejsca, gdzie pełnomocnik procesowy sprawę prowadził.

Art. 37. Powództwo o roszczenie ze stosunku najmu lub dzierżawy nieruchomości wytoczyć można przed sąd miejsca położenia nieruchomości.

Art. 37¹. § 1. Powództwo przeciwko zobowiązanemu z weksla lub czeku można wytoczyć przed sąd miejsca płatności.

§ 2. Kilku zobowiązanych z weksla lub czeku można łącznie pozwać przed sąd miejsca płatności lub sąd właściwości ogólnej dla akceptanta albo wystawcy weksla własnego lub czeku.

Art. 37². § 1. Powództwo o roszczenie wynikające z czynności bankowej przeciwko bankowi, innej jednostce organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych lub ich następcom prawnym można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także do powództwa przeciwko bankowi hipotecznemu lub jego następcy prawnemu o roszczenie wynikające z czynności banku hipotecznego.

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA WYŁĄCZNA

- Polega na tym, że w określonych kategoriach spraw powództwo musi być wytoczone przed sąd **wyłącznie właściwy do ich rozpoznania, określony w ustawie**. Naruszenie właściwości wyłącznej sąd rozpoznający sprawę bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy.
- Art. 38-42 KPC

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA WYŁĄCZNA

Art. 38 § 1. Powództwo o:

- 1) własność lub inne prawa rzeczowe na nieruchomości,
- 2) posiadanie nieruchomości,
- 3) roszczenia wynikające z art. 231 Kodeksu cywilnego,
- 4) roszczenia wynikające z art. 224–228 i art. 230 Kodeksu cywilnego, o ile są związane z nieruchomością – wytacza się wyłącznie przed **sąd miejsca położenia nieruchomości**, przy czym jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej.

§ 2. Właściwość ta rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu.

§ 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. (nowe brzmienie art. 38 wejdzie w życie z dniem 7.11.2019 r.)

Art. 39. Powództwo z tytułu dziedziczenia, zachowku, jak również z tytułu zapisu, polecenia oraz innych rozrządzeń testamentowych wytacza się wyłącznie przed **sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy**, a jeżeli miejsca jego zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, przed **sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część**.

Art. 40. Powództwo ze stosunku członkostwa spółdzielni, spółki lub stowarzyszenia wytacza się wyłącznie **według miejsca ich siedziby**.

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA WYŁĄCZNA

Art. 41. Powództwo ze stosunku małżeństwa wytacza się wyłącznie przed **sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania**, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Z braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest **sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej**, a jeżeli i tej podstawy nie ma – **sąd miejsca zamieszkania powoda**.

Art. 42. Powództwo ze stosunku między rodzicami a dziećmi oraz między przysposabiającym a przysposobionym wytacza się wyłącznie przed **sąd miejsca zamieszkania powoda**, jeżeli brak jest podstaw do wytoczenia powództwa według przepisów o właściwości ogólnej.

WYBÓR SĄDU W PRZYPADKU WŁAŚCIWOŚCI KILKU SĄDÓW (ART. 43 KPC)

- Jeżeli uzasadniona jest właściwość kilku sądów albo jeżeli powództwo wytacza się przeciwko kilku osobom, dla których według przepisów o właściwości ogólnej właściwe są różne sądy, wybór między tymi sądami należy do powoda.
- To samo dotyczy wypadku, gdy nieruchomości, której położenie jest podstawą oznaczenia właściwości sądu, jest położona w kilku okręgach sądowych. (art. 43 KPC)

WYZNACZENIE SĄDU PRZEZ SĄD PRZEŁOŻONY (ART. 44 KPC)

- Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd równorzędny.
- O wyznaczenie innego sądu równorzędnego występuje sąd właściwy

ART. 44¹

- § 1. Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego **dobro wymiaru sprawiedliwości**, w szczególności **względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego**.
- § 2. O przekazanie sprawy może wystąpić sąd właściwy.

ART. 44²

- **Jeżeli stroną jest Skarb Państwa, a państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, jest sąd:**
- **1) właściwy do rozpoznania sprawy** – sąd ten z urzędu przedstawia akta sprawy sądowi nad nim przełożonemu, który przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym;
- **2) przełożony nad sądem właściwym do rozpoznania sprawy** – sąd właściwy do rozpoznania sprawy z urzędu przedstawia akta sprawy temu sądowi przełożonemu, który przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przekazującym, mającemu siedzibę poza obszarem właściwości sądu przekazującego.

OZNACZENIE SĄDU PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY (ART. 45 KPC)

- § 1. Jeżeli na podstawie przepisów kodeksu nie można w świetle okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, **Sąd Najwyższy** oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.
- § 2. O oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo, występuje sąd, do którego wpłynął pozew.

UMOWA PROROGACYJNA (*PROROGATIO FORI*)

- Strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, **sporu już wynikłego lub sporów mogących w przyszłości wyniknąć z oznaczonego stosunku prawnego**. Sąd ten będzie wówczas wyłącznie właściwy, jeżeli:
 - strony nie postanowiły inaczej lub
 - jeżeli powód nie złożył pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym (tzw. prorogacja właściwa).
- Strony mogą również ograniczyć umową pisemną prawo wyboru powoda pomiędzy kilku sądami właściwymi dla takich sporów (tzw. prorogacja pozorna).
- Strony nie mogą jednak zmieniać właściwości wyłącznej.
- Nie mogą również zmieniać właściwości rzeczowej lub funkcjonalnej.
- c.d. dotyczący umowy prorogacyjnej pod koniec prezentacji

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA

- Służy rozgraniczeniu funkcji i czynności procesowych w postępowaniu cywilnym pomiędzy sądami równorzędnymi lub pomiędzy sądami różnych instancji.
- Właściwość funkcjonalna polega na podziale funkcji w zakresie dokonywania poszczególnych czynności procesowych w postępowaniu cywilnym między sądami równorzędnymi lub sądami różnych instancji.

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA SĄDU REJONOWEGO

- rozpoznawanie spraw w pierwszej instancji w granicach swojej właściwości rzeczowej i miejscowej,
- przyjmowanie środków odwoławczych od własnych orzeczeń,
- rozpatrywanie wniosków o zwolnienie od kosztów, pełnienie pomocy sądowej,
- przeprowadzanie postępowania o zabezpieczenie dowodów w wypadkach niecierpiących zwłoki lub gdy postępowanie nie zostało jeszcze wszczęte,
- rozpoznawanie skarg na czynności komornika,
- rozpoznawanie zażaleń na własne postanowienia w wypadkach przewidzianych w ustawie.

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA SĄDU OKRĘGOWEGO

- rozpoznawanie spraw w pierwszej instancji w granicach swojej właściwości rzeczowej i miejscowej, rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń sądów rejonowych,
- przyjmowanie środków odwoławczych od własnych orzeczeń,
- przyjmowanie skarg kasacyjnych od własnych orzeczeń,
- orzekanie o wyłączeniu sędziego sądu rejonowego w sytuacji wskazanej w art. 52 § 1 KPC,
- rozpoznawanie zażaleń na własne postanowienia w wypadkach przewidzianych w ustawie.

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA SĄDU APELACYJNEGO

- rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń sądów okręgowych,
- przyjmowanie skarg kasacyjnych od własnych orzeczeń,
- orzekanie o wyłączeniu sędziego sądu okręgowego w sytuacji wskazanej w art. 52 § 1 KPC,
- przyjmowanie skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia od własnych orzeczeń,
- przyjmowanie zażaleń do Sądu Najwyższego na własne post. odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA SĄDU NAJWYŻSZEGO

- Rozpoznawanie skarg kasacyjnych. Art. 398 (1) § 1 k.p.c.
- Rozpoznawanie skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Art. 424 (1) k.p.c.
- Rozpoznawanie zażaleń na postanowienia sądu drugiej instancji, zgodnie z art. 394 (1) k.p.c.
- Rozstrzyganie zagadnień prawnych budzących poważne wątpliwości, powstałych przy rozpoznawaniu apelacji. Art. 390 § 1 k.p.c., art. 1 pkt 1 lit. b ustawy o SN
- Rozstrzyganie w powiększonym składzie zagadnień prawnych budzących poważne wątpliwości, powstałych przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej i zażalenia przez SN. Art. 398 (17) § 1 k.p.c., art. 59 ustawy o SN

UMOWA PRORODACYJNA C.D.

Umowa stron poddająca dany spór sądowi I instancji, który według KPC nie jest miejscowo właściwy, tzw. umowa prorogacyjna – *prorogatio fori*, powinna zostać zawarta w formie pisemnej. Umowa prorogacyjna jest bez wątpienia oświadczeniem woli stron, zatem **niezachowanie formy pisemnej umowy prorogacyjnej nie stanowi o jej nieważności**, przepis art. 46 § 1 nie przewiduje bowiem rygoru nieważności w wypadku niezachowania formy pisemnej

- ✘ Niewłaściwość dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (art. 200 § 1(2) KPC).

DLA CHĘTNYCH SZCZEGÓŁOWY PODZIAŁ WŁAŚCIWOŚCI WYNIKAJĄCY Z DOKTRYNY

Właściwość sądów można podzielić na:

- ✗ właściwość ustawową (źródłem jest ustawa)
- ✗ właściwość umowną (w postępowaniu cywilnym może dotyczyć jedynie właściwości miejscowej, z tym że nie może zmieniać właściwości wyłącznej)
- ✗ właściwość delegacyjną, delegacja przez inne sądy np. przydzielenie sprawy do rozpoznania sądowi niższej instancji przez sąd wyższej instancji.

USTAWOWĄ MOŻEMY PODZIELIĆ NA:

właściwość funkcjonalną
(funkcyjną)

właściwość miejscową

właściwość rzeczową